

УДК 378.091.33:811'233

А.В. МАСЛОВА,

*кандидат педагогічних наук, асистент кафедри англійської мови
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО НАУКОВОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МАГІСТРАНТІВ

У статті розглянуто поняття «зміст навчання іноземної мови» з точки зору різних вчених, визначено такі його основні структурні компоненти, як знання, вміння і навички. До компонентів змісту навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів немовних педагогічних спеціальностей автор відносить знання мовного матеріалу, специфічного для наукового викладу думок; лінгвістичні вміння його використання в найпростіших мовленнєвих діях; а також рецептивні, репродуктивні і продуктивні мовленнєві вміння його вживання в писемному науковому мовленні, яке поступово ускладнюється. Обґрунтовано послідовність реалізації наведених компонентів у процесі навчання.

Ключові слова: компоненти змісту навчання, англійське наукове писемне мовлення, знання, вміння, навички, магістранти.

Постановка проблеми. Інтеграція вітчизняної системи освіти в європейський та світовий освітній простір вимагає суттєвих змін у якійсній підготовці магістрантів педагогічних спеціальностей. Так, випускники українських вишів повинні вміти не тільки орієнтуватися у найновіших здобутках сучасної науки, читати та перекладати англомовні наукові статті за власним фахом, а й брати активну участь у міжнародній науковій комунікації, презентуючи власні дослідження, які, на думку В.Г. Кременя, потрібно виконувати у тісній взаємодії з партнерами і колегами із зарубіжних країн. Такі дослідження мають бути подані англійською мовою – мовою міжнародного спілкування, або бути такої якості, щоб перекладалися, реферувалися англійською, викликали інтерес у світі [1, с. 8–9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті трансформаційних процесів в освіті питання змісту навчання іноземної мови загалом і іншомовного наукового мовлення зокрема є актуальним сьогодні. Його дослідженню присвячено чимало праць вітчизняних науковців. Так, А.С. Гембарук, Б.А. Лапідус, Р.Ю. Мартинова виділили компоненти змісту навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета [2–4], Г.Д. Климентенко, О.В. Хомченко визначили зміст навчання іноземної мови в середній загальноосвітній школі [5; 6], Ю.В. Маслов, І.В. Баженова проаналізували зміст навчання англійського писемного мовлення у процесі професійно-педагогічної іншомовної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови [7], О.С. Синекон уточнила складники змісту навчання написання англомовного наукового проблемно-тематичного повідомлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням інформаційних технологій [8], Л.В. Курило дослідила мету і зміст навчання магістрантів мовних спеціальностей професійно орієнтованого наукового писемного мовлення [9], Н.Л. Нікульшина, Т.В. Мордовіна здійснили відбір змісту навчання аспірантів писемного наукового мовлення в жанрі науково-експериментальної статті [10].

Незважаючи на суттєву базу наведених досліджень, вважаємо, що подальшого уточнення потребують компоненти змісту навчання іншомовного наукового писемного мовлення магістрантів немовних педагогічних спеціальностей. Тому **метою цієї статті** є визначення компонентів змісту навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів немовних спеціальностей в процесі аналізу фахових досліджень з педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що до компонентів змісту навчання будь-якої дисципліни відносять знання, вміння і навички. І це цілком очевидно, адже зміст предмета перетвориться на надбання того, хто навчається, за умови, якщо він спочатку оволодіє певними знаннями у межах теми, що вивчається, потім – уміннями застосовувати ці знання і, нарешті, – навичками виконувати навчальні дії на рівні їх повної автоматизації. Останнє, безперечно, стає можливим, якщо дія, що засвоюється, не є творчою. До компонентів змісту навчання також відносимо навчальний матеріал, який відповідає суті предмета, що вивчається.

Дещо по-іншому визначаємо компоненти змісту навчання такої специфічної дисципліни, як іноземна мова. Її особливість полягає у формуванні вторинного мовного операційного коду, який, за даними психологічних досліджень, може бути встановлений за умови автоматизації вживання кожної мовної одиниці, що складає його. Подібна автоматизація досягається шляхом формування мовних навичок. Звідси, під змістом навчання іноземної мови Е.Г. Азімов та А.М. Щукін розуміють сукупність того, що студенти мають засвоїти в процесі навчання [11, с. 282], тобто знання іншомовного матеріалу, навички його вживання у передмовленнєвій тренувальній практиці, а також уміння його використання у різних видах мовленнєвої діяльності. При цьому якість і рівень володіння навчальним матеріалом має відповідати завданням конкретної спеціальності [3, с. 5]. Така думка збігається з визначенням більшості вітчизняних дослідників [12, с. 124], [13, с. 48], [4, с. 159], тому вважатимемо знання, навички і вміння основними структурними компонентами змісту навчання. Розглянемо їх більш докладно.

Знання, за визначенням С.У. Гончаренка, є особливою формою духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності [14, с. 184]. Без знань не можуть бути сформовані вміння, які являють собою готовність до свідомих і точних дій, в той час як навички є автоматизованими ланками цієї діяльності [14, с. 300].

Проте єдиної думки вчених щодо послідовності реалізації названих компонентів у навчальному процесі на сьогодні не існує, оскільки послідовність у засвоєнні матеріалу, що вивчається, в загальнодидактичному й лінгводидактичному процесі має повної адекватності. Це виявляється в тому, що під час вивчення будь-якої дисципліни рідною мовою немає необхідності після здобуття студентами певних професійних знань формувати навички (автоматизми) їх реалізації. Процес набуття знань одразу переходить у процес розвитку вміння їх застосування. Навички формуються в тих, хто навчається, лише в тому випадку, якщо використання знань слід виконувати автоматично. До таких видів навчальної діяльності не може належати творча робота, яка виключає будь-які навички взагалі, оскільки сформувати навички творчої діяльності, яка передбачає наявність певного емоційного стану людини, не є можливим. У зв'язку з цим Р.Ю. Мартинова наводить такі приклади: якщо учні вчать плести гачком, то перш за все вони повинні здобути знання, як це робити, потім у них слід розвивати вміння виконувати ці практичні дії, нарешті, їх багаторазове виконання приведе до сформованості навичок плетіння. Якщо ж учні навчаються грі в шахи, то їх знання правил пересування фігур поступово трансформуються в уміння грати; а вони, у свою чергу, ніколи не перейдуть у навички, оскільки навіть найбільш високорівнєві творчі вміння не зможуть стати механічними діями [4, с. 134].

Зовсім інакше відбувається під час навчання іноземної мови і, зокрема, англійського наукового писемного мовлення. Практично трансформація іншомовних знань у мовленнєві вміння без формування навичок використання матеріалу, що вивчається, має вигляд мовлення, багатого на лексико-граматичні помилки. Їх уникнення можливе лише за умови трансформації набутих лінгвістичних знань у навички вживання вивчених мовленнєвих явищ у спрощеному вигляді мовленнєвої практики. І лише за умови досягнення результату сформованості навичок можна розпочинати розвиток відповідних їм мовленнєвих умінь [15, с. 189–193].

У нашому дослідженні повністю підтримуються погляди таких учених, як О. Бігич, П. Гурвич, Я. Колкер, Р. Мартинова, В. Плахотник, О. Тарнопольський, стосовно послідовності реалізації компонентів змісту навчання іноземного мовлення, яке здійснюється: від здобуття знань мовного матеріалу до формування навичок його вживання у процесі

навчально-мовленнєвих дій, а потім від них – до розвитку вмінь його застосування в поступово ускладнюваній мовленнєвій діяльності.

Однак, з огляду на той факт, що в межах цієї статті розглядається навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів, у яких уже є достатній досвід іншомовної підготовки, дозволимо собі трансформувати знання матеріалу, що вивчається, в лінгвістичні вміння, які, за визначенням Р.Ю. Мартинової та С.Ф. Шатілова, становлять собою найпростіші мовленнєві дії щодо застосування набутих лінгвістичних знань [4, с. 151; 16, с. 25–27]. На відміну від процесу формування навичок, у якому домінанта уваги учнів орієнтована на вдосконалення виконання мовних операцій, під час розвитку лінгвістичних умінь увагу тих, хто навчається, рівномірно розподілено на зміст висловлювання і його лексико-граматичну форму. Іншими словами, реалізація лінгвістичного вміння полягає у виконанні мовленнєвої дії з обов'язковим уживанням у ній зазначених лексико-граматичних явищ. Отже, компонентами змісту навчання англійського наукового писемного мовлення вважатимемо *знання мовного матеріалу*, специфічного для наукового викладу думок; *лінгвістичні вміння* його використання в найпростіших мовленнєвих діях, тобто вміння вживати нову науково-педагогічну лексику в окремих і зв'язних з змістом реченнях у поєднанні з раніше вивченою подібною лексикою; а потім *рецептивні*, *репродуктивні* і *продуктивні* мовленнєві вміння його застосування в поступово ускладнюваному писемному науковому мовленні, тобто вміння читати й виявляти розуміння наукового тексту, письмово викладати, інтерпретувати й аналізувати прочитане.

Висновки. На основі проведеного аналізу доходимо висновку, що найбільш доречним напрямом розвитку вмінь іншомовного наукового писемного мовлення магістрантів немовних педагогічних спеціальностей є шлях від набуття знань наукової лексики, яка найбільш часто вживається в наукових текстах педагогічної спрямованості, до формування лінгвістичних, рецептивних, репродуктивних і продуктивних мовленнєвих умінь застосування засвоєного мовного матеріалу. При цьому зауважимо, що така послідовність зазначених компонентів змісту навчання має реалізовуватись відповідно до відомих дидактичних принципів (доступності, послідовності та міцності здобутих знань і вмінь), а також запропонованих Р.Ю. Мартиною принципів переходу до вивчення кожної наступної частини навчального матеріалу за умови засвоєння попередньої і залучення до кожної наступної частини матеріалу, що вивчається, найбільш значущої інформації з попередньої частини [4, с. 75]. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в тому, що названі компоненти змісту навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів можуть бути структуровані у вигляді лінгводидактичної моделі навчання досліджуваного виду мовленнєвої діяльності та деталізовані у переліку знань, що підлягають засвоєнню, та відповідних умінь.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г. Від інерційної до інноваційної освіти: контекст модернізації НАПН України / В.Г. Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 2. – С. 6–13.
2. Гембарук А.С. До проблеми змісту навчання іноземної мови як дидактичної категорії / А.С. Гембарук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини. Ч. 2. – К.: Міленіум. – 2006. – С. 58–64.
3. Лapidус Б.А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе / Б.А. Лapidус. – М.: Высшая школа, 1986. – 144 с.
4. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов / Р.Ю. Мартинова. – К.: Вища школа, 2004. – 454 с.
5. Содержание обучения иностранным языкам в средней школе: Организация речевой деятельности / под ред. А.Д. Климентенко. – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
6. Хоменко О.В. Зміст навчання англійської мови у 10-11-х класах середньої загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.В. Хоменко. – К., 2001. – 259 с.
7. Маслов Ю.В. Зміст навчання іншомовного писемного мовлення на етапі професіоналізації: до проблеми жанрової систематизації завдань / Ю.В. Маслов, І.В. Баженова // Вісник Житомирського державного університету. Вип. 43. Педагогічні науки. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 78–81.

8. Синекон О.С. Методика інтерактивного навчання англійського писемного мовлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням комп'ютерних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / О.С. Синекон. – К., 2011. – 25 с.
9. Курило Л.В. Мета і зміст навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого наукового писемного мовлення / Л.В. Курило // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія». – К.: Вид. центр КНЛУ, 2012. – Вип. 21. – С. 47–55.
10. Никульшина Н.Л. Аспекты обучения иноязычной научной письменной речи в высшей школе / Н.Л. Никульшина, Т.В. Мордовина. – Тамбов: Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2014. – 160 с.
11. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
12. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Академия, 2004. – 336 с.
13. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, М.О. Бражник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
14. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинський береги, 2011. – 552 с.
15. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О.Б. Тарнопольський. – К.: ІНКІОС, 2006. – 248 с.
16. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.

References

1. Kremen, V.G. (2013). *Vid inercijnoyi do innovacijnoyi osvity: kontekst modernizacij NAPN Ukrayiny* [From inertial to innovative education: context of modernizing NAPS, Ukraine]. *Dy'rektor shkoly', liceyu, gimnaziji* [Headmaster of school, lyceum, gymnasium], no.2, p. 6-13. (In Ukrainian).
2. Gembaruk, A.S. (2006). *Do problemy zmistu navchannya inozemnoyi movy yak dydaktychnoyi kategorii* [To the problem of contents of teaching a foreign language as a didactic category]. *Zbirnyk naukovykh pracz Umanskogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni P. Tychyyny* [Scientific works of Uman P. Tychyyna State Pedagogical University], Part 2, Kyiv, Milenium Publ., pp. 58-64. (In Ukrainian).
3. Lapidus, B.A. (1986). *Problemy soderzhanija obuchenija jazyku v jazykovom vuze* [Problems of contents of teaching a foreign language in language University], Moscow, Vysshaja shkola Publ., 144 p. (In Russian).
4. Martynova, R. Yu. (2004). *Cilisna zagalnodydaktychna model zmistu navchannya inozemnykh mov* [The goal-oriented general didactic model of the content of teaching foreign languages], Kyiv, Vy'shha shkola Publ., 454 p. (In Ukrainian).
5. Klimentenko, A.D. (ed.) (1984). *Soderzhanie obuchenija inostrannym jazykam v srednej shkole: Organizacija rechevoj dejatel'nosti* [The contents of teaching foreign languages in secondary school: The organization of speech activity], Moscow, Pedagogika Publ., 144 p. (In Russian).
6. Khomenko, O.V. (2001). *Zmist navchannya anglijskoyi movy u 10-11-h klasah serednoyi zagalnoosvitnoyi shkoly*. Dys. kand. ped. nauk 13.00.02 [Content of teaching English in the 10th-11th forms of the secondary general educational school. Thesis Cand ped. sci. 13.00.02. Theory and Methodology: Germanic Languages], Kyiv, 259 p. (In Ukrainian).
7. Maslov, Yu.V., Bazhenova, I.V. (2009). *Zmist navchannya inshomovnogo pysemnogo movlennya na etapi profesionalizaciji: do problemy zhanrovoyi systematyzaciji zavdan* [Content writing course in a foreign language for pre-service teachers: problem text genres' systematization]. *Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu. Pedagogichni nauky* [Journal of Zhytomyr State University. Pedagogical Sciences], issue 43, Zhytomyr, p. 78-81. (In Ukrainian).
8. Synekop, O.S. (2010). *Methodology of Interactive Teaching English Writing with the Use of Information Technologies Future Information Security Specialists*. Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.02 Teaching Theory and Methodology: Germanic Languages. Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 23 p. (In Ukrainian).

9. Kurylo, L.V. (2012). *Meta i зміst navchannya majbutnix vykladachiv anglijskoyi movy profesijno oriyentovanogo naukovogo pysemnogo movlennya* [Aims and content of professionally oriented scientific writing teaching methodology for future teachers of English]. *Visnyk KNLU. Seriya «Pedagogika ta psykholohiya»* [Journal of KNLU. Pedagogy and Psychology], issue 21, Kyiv, p. 47-55. (In Ukrainian).

10. Starodubtseva, T., Miasoid, G. (2009). Present Your Diploma Project in English. *Navchal'no-metodychne vydannia dlia studentiv ekonomichnykh spetsial'nostej, iaki zakhyschaiut' dyplomni roboty anhlijs'koiu movoiu* [Educational and methodical edition for students of economic specialties who present their degree papers in English]. Dnipropetrovs'k, DUEL Publ., 53 p. (In English).

11. Nikul'shina, N.L., Mordovina, T.V. (2014). *Aspekty obuchenija inozazychnoj nauchnoj pis'mennoj rechi v vysshej shkole* [Aspects of teaching foreign scientific writing in higher education], Tambov, TGTU Publ., 160 p. (In Russian).

12. Azimov, E.G., Shhukin, A.N. (2009). *Novyj slovar' metodicheskikh terminov i ponjatij (teorija i praktika obuchenija jazykam)* [New Dictionary of methodological terms and concepts (the theory and practice of language teaching)], Moscow, IKAR Publ., 448 p. (In Russian).

13. Gal'skova, N.D., Gez, N.I. (2004). *Teorija obuchenija inostrannym jazykam: Lingvodidaktika i metodika* [The theory of teaching foreign languages: Linguodidactics and methodology], Moscow, Akademija Publ., 336 p. (In Russian)

14. Nikolayeva, S.Yu., Bigych, O.B., Brazhnyk, M.O. (1999). *Metodyka vykladannya inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh* [Methodology of teaching foreign languages in secondary schools], Kyiv, Lenvit Publ., 320 p. (In Ukrainian).

15. Goncharenko, S.U. (2011). *Ukrayinskyj pedagogichnyj encyklopedychnyj slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary], Rivne, Volynski oberegy Publ., 552 p. (In Ukrainian).

16. Tarnopolsky, O.B. (2006). *Metodyka navchannya inshomovnoyi movlennyevoyi diyalnosti u vyshhomu movnomu zakladi osvity* [Methodology of teaching foreign language communication in higher education institution], Kyiv, INKOS Publ., 248 p. (In Ukrainian).

17. Shatilov, S. F. (1986). *Metodika obuchenija nemeckomu jazyku v srednej shkole* [Methodology of teaching German language in secondary school], Moscow, Prosveshhenie Publ., 223 p. (In Russian).

В статье рассматривается понятие «содержание обучения иностранному языку» с точки зрения различных ученых, определяются такие его основные структурные компоненты, как знания, умения и навыки. К компонентам содержания обучения англоязычной научной письменной речи магистрантов неязыковых педагогических специальностей автор относит знания языкового материала, специфического для научного изложения мыслей; лингвистические умения его использования в простейших речевых действиях; а также рецептивные, репродуктивные и продуктивные речевые умения его употребления в постепенно усложняющейся письменной научной речи. Обосновывается последовательность реализации перечисленных компонентов.

Ключевые слова: компоненты содержания обучения, английская научная письменная речь, знания, умения, навыки, магистранты.

The article analyses the content of teaching a foreign language from the viewpoint of different scientists and defines its basic structural components – knowledge, skills, and habits. The author examines the content of teaching English scientific writing to Master students of non-linguistic pedagogical specialties and distinguishes the following components: 1) the knowledge of language material specific for scientific English; 2) the linguistic skills of its use in elementary speech acts; 3) the receptive, reproductive, and productive speech skills of its use in scientific writing of gradually increasing complexity. The sequence of the above mentioned components implementation is substantiated.

Key words: components of the content of teaching, English scientific writing, knowledge, skills, habits, Master students.

Одержано 5.02.2016.